

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Directeur du journal *Armenia*
MARSEILLE (France)

10. 11. 20

(Ն.Տ. 1915 Ղեկավարներ 2)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la
Rédaction : Place Alexandre-Labadié, 17

(1915 0700871 — 1916 801110)

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲՈՒՄՆԻԿԱՆԻԹԵՒՆ

ԱՂԱՄՈՐԺ Է, ՊԱՐՈՆՆԵՐ

(Շար. 19րդ թուէն)

Մեր այս պարզ և ճշմարիտ յայտարարութիւնը ինչո՞ւ պէտք էր այն աստիճան կատարեցնէր նորակազմ կուսիսէն որ « Ո՞վ է շփոթութեան ցանկացողը » վերնագրով թուուցիկ մը մեղ դէմ հանէր անոր մէջ, պէթ փոխանակ իրատրանսօրէն հաստատելու թէ ինք նախորդ կուսիսէն է որ վերակազմուած կը շարունակուի այժմ (ինչ որ ճշմարտութիւն չէ, թէ և կերէի հիմա որ իրենք այդպէս կուզեն եղեր կ'լլեցնել պարզամիտներ:

Լանտի (Ֆրանտի Իլէր Նահանգ)
գը) մէջ մի խումբ հայ գործաւոր
ներ կարգաւոր Մարտիի Հայ Երիտա-
սարդաց Սիւնթեան կողմէն Ա. Բլէնիաի
Երգ թուին մէջ հրատարակուած կո-
չը կողմակոծի Հայ կոմաւորներին օգ-
նելու համար, կը յուշտին և իրենց
մէջ հանգանակութեան ձեռնարկէ.
Եւ 375 Ֆրանգ կը զոյալենին Հ. Ե.
Միութեան զրկուելու համար. բայց
մինչև այդ, Ա. Բլէնիաի նոյն թիւը

Դու ցէ ոմանց անհաւատարի թուի
այո պատմութեմ եղելով իւնը. ուստի
մենք հեռագիրն երկրի ֆրանսերէն բռն
պատճենները կը զնենք ահա այս
տեղ, ընթերցողէն թողով որոշե

ory of
the
day)

RE.

Թէ ինչ անուն պէտք է տալ նորա. կազմ կամիտէի այդ վարմանքին:

Կոմիտէի ներազիրը
ANCIEN (OMITÉ RE ONSTITUÉ. no-
tre trésorier (hablamian a reçu lettre
avec mandat. Attendons votre autorisa-
tion pour transmettre directement votre
souscription au profit volontaires armé-
niens Bureau National Tiflis.

Président Comité
Chabanian

Լանսէյն եկած պատասխանը
ENCAISSEZ POUR L'ANCIEN COMITÉ

Ազգէ գաւ. Տ. Գ. Շահումեան որ
նախկին կամիտէի ալ գանձապահն
էր, կամիտէի լուծարին ու վերջնա-
կան հաշուետուութեան հրատարակ-
կութեան արտադրող որոշող նաեւ շ-
շարքով ժողով ժամանակ անցնելէ
յետոյ տակաւին չէր գրկում հաշիւ-
ները որ հրատարակուէին, այնպէս
որ ևս իրրի տառնադիտութեամբ
կամիտէին պարտաւորեցայ յա-
լիս 23ին ապահովագրութեամբ նա-
մակալ պահանջել իրենէ: Վերջապէս
հաշիւները գրկեց բայց ապագայում
ստացագրիւններ պարտկները իրեն
քով պահեց մինչդեռ պարտաւոր էր
այդ պարտկներ, որոնց մէկ մասն ալ
նոյն իսկ կնքուած է եղեր արդէն,
յանձնել լուծուած կամիտէի կեդրո-
նալորը որ էր Արմէնիայի խմբագրու-
թեան գրասենեակը ինչպէս միանայ
նախկին ալ որոշուած էր նոյն
կամիտէին և այդպէս ալ հրատա-
րակուած ու ծանուցուած էր մէկն
կողմ: Այդ կիմանաւ թէ Տ. Գ.
Շահումեան իրեն յով պահած այդ
հին կամիտէի ստացագրիւնները կը
գործածէ եղեր նաեւ այժմ կամիտէի
հայ կամաւորներին համար իր բրած
գանձաւանդներն փոխարէն: Ի՞նչ որ ու-
մէնէն պարզամիտ մարդն անգամ
կրնայ հասկնայ թէ անկողնութիւն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՈՒՆԱԳԱՂԹԷ

«Մայրը մանուկն ուրացաւ»

Պատկեր մը Հայ գաղթականներու
ներկայ կեանքէն

(Շար. 19րդ Թուէն եւ վերջ)

Նայեցէ՛ք, լուս գիտեցէ՛ք մի ուրիշ տա-
րագրուող հայ կարաւան ալ, հոն՝ լեռնա-
գագաթի մը վրայ՝ կանգ առած կը պատե-
րազմի գերեզմաններուն հետ: Ահա մի պար-
թեան հասակ ու գեղանի կին ապագա մը
վրայ երած կը քաջալերէ իր ընկերներուն,
որոնք ամբողջապէս իգական սեռին կը
պատկանին:

Վաղ քան որ ունեցող հասի մը և
լակոսներ ունեցող շահերու շահի ալ ըզ-
գացում չունիք. զարկէ՛ք, շան սատակ
ըրէ՛ք այս անբարոյական բարեկեցիկ, որոնք
մեր կանայի ամօթխածութիւնը կուզեն
սնկաւորել բայց արեւին տակ. ահա ա-
րեւն ալ իր զէմը կը ծածկէ, իսկ այս
խայտառակ անամօթները մեր պատիւը
պղծել կը ջանան. պէտք է բղկաներ այս
չունեցող:

Խոսք մը Զէյթունցի ընտրուած զե-
ղանիներ էին սոքա: Քանի որ իրենց պա-
տիւնն չէին դաշեր, ամենայն հնարանգո-
թեամբ կը հարստակէին գերեզմաններու

մէջ այդ...:

Ինչպէս արդէն գրած եմ, նախ-
կին կամիտէին մէջ որի գանձապահն
էր Տ. Գ. Շահումեան, բնաւ սե-
ղեղծած չէ գործած իր հաշիւներին
մէջ. բայց հանրաթեան տակն պա-
տասխանատուութեան մասին էր բռ-
նունամբ բաւական կը տարբերին
մերիներէն և կանոնաւորութեան ալ
պէտք եղածին պէս նշանակաւ իր
չափը: Ուստի այդ ստացագրիւններ
ինչորին առթիւ ալ, շփոթութիւններ
տեղի չարեւելու համար ևս պարտաւոր
էր Արմէնիայի մէջ ընել յիշեալ յայ-
տարարութիւնը որ շատ մեղմ ոճով
գրուած գեղայն մ'էր իսկ և Շահումե-
անն ու կիւլէսէրեանը զոյգը բնաւ
այդպէս կառուցեցին ընդմիջ չունելի:
Բայց կերելի թէ կան մարդեր ու
յանք քաղաքավար սօք և փափկանք
կատարւոյն ըմբռնելու անկարող են և
այդ տկարութիւն համարելով աւելի
յառաջ կերթան իրենց յանդգնու-
թեան մէջ, փոխանակ աշտերեղու
իրենց գործած սխալների վրայ...:

(Շարունակելի)

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՅ... ՀԱՅ ԱԼ ԿԱՅ...

Անհատի գերը ազգային համա-
գրայթի մէջ, օտարներու առջև բա-
րոյական տեսակէտէն, անմիտելի է:
Ան հասարակ, մէկ մը իր ծանօթ
օտարի մը վրայ կը ջանայ որոնել
անոր պատկանած մարմնի յատ-
կանիչներն ու թերութիւնները: Եւ
թէ ինչպէս անհատ մը իր զերբով
կրնայ օտարի մը աչքին առջև իր
պատկանած ազգի արժանիքը բարձ-
րացնել կամ ստորնադնել: Այս թէև
այնքան ընդունելի արդարութիւն
մը չէ, բայց իրականութիւնն այս.

բայց հրամաններուն. բայց երբ այս
լեռնադաշտի վրայ ուղեցին մի գեղանի
աղջկանի պատիւը բանարարել, այլը-
նակին մայրը Եղան տալիս նման Թուր-
քին՝ վրայ իրացաւ ու ճիւղէն բռնելով
անմիջապէս խեղդամահ ըրաւ: Տոնէ տ-
ւելի գերեզմաններ հաթաղաներով յար-
ձակեցան Եղանի վրայ, սակայն Եղան
անպարտելի դարձած էր. իր մայրական
սիրտն միացած էր ընտանիքի սիրտ-
թաղթի մէջ տանէ աւելի Թուրքեր վար
զերից, միայն մէկի ետթաղանը իւրով և
ինքնապաշտպանութեան փայլուն ապա-
ցոյցը տալով իր տկարակամ ընկերներուն:

Դայտին վրայ կեցող կինը վար ցտակեց
երբ տեսաւ որ հարեւաւոր գնդակներով
ծակեցաւ Եղանի սուրբ մարմինը ու հե-
րոսմանն իրանց նա իր աչքերը, չը տես-
նելու համար իր անման գտեր վա-
թուրքերէն բանարարուիլը: Ստիճներու
արժանաւոր այս կինը այլ ևս բարոյովին
զրգուած յարձակեցան իրենց զահիճնե-
րու վրայ, մարտիրոսական մահը աչքերին
տանելով: Գերեզմաններու կէսէն աւելին
Սողայէլի գիրկը խրկած էին արդէն երբ
տեսան թէ յաղթանակաւ ընկերներն հրա-
ցան մը իսկոյն գերեզմաններէն, միևնոյն
մայրի վրայէն անդադոր կը կրակէր դա-
հիճներու և փոքրահասակներու վրայ: Սար-
սափաշար զահիճներ թողին ու փոխան նա-
պատակներու նման:

Ան Եղան, երանի՛ թէ մեր գիւղի
մէջ, մեր երկրներու ներկայութեան ընդ-

նած է այլևս և հետեալաբար այդ տե-
սակէտէն կարելի է դառնել զայն:

Գէշ յատկանիչներն աւելի աչք
ծակող ըլլալով, լուսերը ստուերի
տակ կը թաղուն և ահա թէ ինչու
մինչև ցարդ Հայը Եւրոպայի կամ
Ամերիկայի մէջ, գրեթէ ընդհանրա-
պէս, չէր չի մը ստացագրութիւնը ձը-
գած է: Միթէ՛ք բոլոր ստուերական
Հայերը այդպէս եղած են. ո՛չ, ան-
տարակոյս գանուած են յարգելի բա-
ցաստ թիւները որոնք սակայն միև-
նոյն ազատ կանգունով չափուած են
այնքան անիրաւ կերպով, բայց այս
այսպէս է և կարելի չէ բացառու-
թիւններէ օրէնք կազմել:

Ֆրանսան Արեւելքի մէջ իր ունե-
ցած հմայքը զսկ իր գերազանց վեհ
պատմութեան չափաբեր, այլ և հոն
ունեցած իր գրականներու ազգային
արժանապատուութեան զգացումին:
Ֆրանսան զարս-դաւար է Ֆրան-
սացի մը ճանչնալ և աննպատակ գա-
րափար մը կազմել անոր մասին. ու-
նեք զիտեն բարձրացնել իրենց ազ-
գը, հայրենիքը իրենց իսկ անձին
միայն. թէև իրականութեան մէջ չէր չի
այ չափովն բայց օտարին չին զգա-
ցրենք այդ, այլ ցոյց կուտան ան-
կեղծ հայրենասիրութիւն մը, ազնիւ
մարդասիրութիւն մը և օրինակելի
ուղղամտութիւն մը, և ահա սակայն
Ֆրանսան օտարին առջև, մէկ մար-
դու կերպարանքը կատարել, վի-
հանձն և քաղաքակիրթ, և արդէն
ընդհանուր մասնով ստացող է այս
հմայքը և ոչ խաբարսիկ:

Իսկ գծաւոր հայրասան, իր ու-
նարժան պատկերներ արտասահմանի
մէջ իրենց անձնական կեդանքով կը
նստեցնեն զայն:

Որքան միութեամբ կ'ապրէ
Պր. կառոյցն վարդանի, գրող Կառ.

ինք այս փորձը, այժմ մեր պատմական
Զէյթունի տեղակի չէր գտնար, բնաւ և
համարեց հերոս Եղանի արեւմտաթա-
նակաւոր, և կոտորուելէ զերծ մնացած
տան և հինգ ընկերակիցներու հետ մեր-
ձակայ լեռան բարձունքներն ելաւ, ուր և
խոտաճարակ կեանքով կապրին մինչև օրս,
աշտարար հայ խումբի մը պատահելու
յուսով: Այս միջոցին չը զիմեցին ար-
դեք սոյն տալիստիւր կանանց տալիս
էրկներն ու հայրեր, որոնք տարբեր ուղ-
թեամբ տարագրուած էին զէպի նախա-
պէս պատրաստուած գերեզմաններ... Եր-
բէք տարակոյս չունիմ թէ անոնք աւելի
նախընտրած են խաղաղութիւն քան անար-
գերութեան լուծը կրել օտար երկիրքի
տակ: Գուցէ Զէյթունի լեռներ քաջաւած
հաղորաւոր ընկերներուն հետ միացած են
այժմ և արդար վրէժնին կը լուծեն Թըշ-
նամիկն:

Այժմ ընթերցողի հետ երթանք տեսնե-
լու երբեմնի հայաբնակ քաղաքներ ու
գիւղեր... Օ՛, կը սարսափա ու մահաւան
ստորաթերքներուն կենթարկուի, ազնիւ ըն-
թերցող, սիրտ մի՛ ունենար այցելելու
մարտիրոսներուն, որոնք ստացալին շատ
բնիկներ ունին լուսաւորեալ Եւրոպա-
յին...:

Սակայն քայլերս տկամայ կը յառաջա-
նան զէպի հեռաներ, զէպի հայրենի եր-
կիրը. բայց ինչո՞ր կը տեսնեմ հոս, Ատա-
ւած իմ. միթէ՞ տեսնածս՝ զրախտանման
Վաճնէ է. երանքի մէջ չե՞մ արդեօք: Սա-

սոցի չափիւ Ֆրանսացիին խոստո-
ւանանքը: Ան կըսէ թէ ինչ սարկե-
ցաւ սիրելի Հայրասան, իր հայ ա-
շտկերաները սիրած ըլլալուն համար,
Երանի՛ թէ ամէն հայ ուսանող այս
պէս եղած ըլլար, մենք այժմ ներ-
կայ շրջանին մէջ շատ աւելի հիա-
ցողներ պիտի գտնէինք Հայրասանի
վրայ: Մենք իսկ վարժուած ենք դա-
տապարտել օտարները որ մեզ չեն
ճանչնար լիարի. ո՛վ է յանցաւորը,
մենք մեր մէջ փնտնենք զայն: Բը-
զանտի երկրագործական վարժա-
րանի Ֆրանսացի փր-Փէսէօրճերէ
մին բոսած է վերջերս հայ ուսանող
մը. «Մեր զարոյցն շատ մը հայ
ուսանողներ եկան անցան, բայց ոչ
ոք չէր խօսիր Հայրասանի մասին ու
մենք տղէտ կը մնայինք իսկ, իրենց
Հայ ըլլալը զիտնարով և ոչ աւելի»: Ս-
Մինչ նոյն այդ փրօֆէսէօրը այժմ
Ջերմ հայաւեր մը գործած է իր
մէկ Հայ աշակերտին շնորհիւ:

Այդ երկու Ֆրանսացիներու խոս-
տովանանքը թո՛ղ ջանքատիւ մո՛թ
և ապաստի մ'ըլլայ այն Հայերուն ու-
րոնք գուրկ պատուի զգացումէն, կան-
գաւան հայութիւնը օտարին տա-
լի իրենց շահանդրական գծած նը-
կարագրով. այն Հայերուն՝ որոնք
երկերեւանի կերպով, ազգային ներ-
քին կեանքին մէջ ազգասիրութիւն
կը բարբառին մինչ օտարին առջև
կուրանան իրենց հայութիւնը
ստորակ հագիներ... այն հայ ու-
սանողներուն որոնք ոչ իրենց և ոչ
ազգին օգտակար ըլլալու կարողու-
թիւն ունենալով, օտարին առջև աշ-
խարհաբար քայլատկան (cosmopolite)
գաղափարներու ջահակիրը կուզեն
հանգիստնալ, իրենց արժանիքը Հայ
անունին վրայ սե գիծ մը քաշելուն
մէջ փնտնելով, ներսո՛՛մ գաղափարա-

կայն ի՞նչ եղան այստեղի հայակազ տա-
ներ, գրախառնման այգիներն ու պողա-
տաւ և անպտուղ ծառերը. մէկ ամուսն
ընթացքի մէջ կարելի՞ է հազար տարուան
աւերակներու հաւատարեցնել. — «Այո՛»,
կը պատասխանուի ինձ, որովհետեւ թուրք
խումբին տեղիչ վահմակի այցելութիւնն
ընդունել է:

Ահա Երանեան վարժարանի աւերակ-
ները. տա՛ղ, ամեն ինչ վառուած է, կահ
կարասիներով մէկտեղ...:

Խեղճ պ. Համարձեւ. քառասուն եր-
կար տարիներ յոգնովան աշխատութեամբ
կառուցած վարժարանն ալ վրայ տալի
մինչդեռ դուռ արտասահման երկրով անոր
սպազման սպազմով կը յուսայիր. ուղղ ու
ուրաշխ կեդանացուցած էիր անոր յա-
ռա՛ղքիմութեան վրայ. ահա՛ երախտաւորիդ
փոսաց պատկը... Մերութեան գուրը հա-
տած, այժմ ո՛ւր պիտի գտնես բազմաթիւ
աշակերտներդ ու պաշտօնեաներդ որ զէթ
անոնց հետ անցունես օրերդ ու անցնելով
միութեամբ, եթէ երբեք աշխատելու
եռանդ մնացած է վրայ: Սակայն ևս փոր-
ձով տեսած եմ որ դուռ յուսահատիլ չու-
նիս, վառն զի հաւատարմ շատ մեծ է, ինչ-
պէս որ դուռ ալ մեծ եւ կատարածդ գոր-
ծերովը: Գուցէ դարձեալ քու հաստատու-
մանութեամբ պիտի ջանաս վերաշինել
վարժարանդ ու շարունակել նախկին
պաշտօնդ, ինչ կ'անակաւ կամ ինչ մի-
ջոյս ալ ըլլայ զայն յանդիմանելու գործը...
Կը մաղթեմ որ փերին հայ հարուստներու

Անկէքիքան հեկեկիցոյ զինուորական քահանայներէ մին որ իւր պաշտօնակիցներէն շատերուն նման պատեւրազով Անգլիացի զօրաց համար Ս. Պատարագ կը մատուցանէ և գանձաբ հոգեորդապէս կը մխիթարէ կրակի զիծերէն ոչ շատ հեռւ ինչպէս որ Լոնտոնի գերապատիւ եպիսկոպոսն ու քաջ հովիւն Երսուտակէ մի քանի տմիս առաջ շատ անգամ վտանգելով իւր կեանքը, սպաննորու ընդհանուր զինուորաց մէջ կենաց և մահու համեմէպ կրօնական և աստուածապաշտական զգուշացնելու տմբայնդմանը վրայ Guardian անուն մեծ շտրաթիրթին զրեւով կըսէ. «Մեծն Բրիտանիոյ կամաւորի անձնուէր զինուորները Պէլճիքան կոչեց, Բլունթան պնդացուց և Հայաստանը զրեց ։ Սյս մայրաքաղաքի մէջ տեղացի ծանօթներէս շատերը ինչպէս որ նախորդ նամակիս մէջ Լոնտոնի եպիսկոպատին համար զրեցի, մասնաւոր փոյլմ կը տանին ամենայն փափկութեամբ ։ Ինչդ Հայաստան ըստեով իրենց խորին ցաւը և համարութիւնը յայտնելու, չը նայելով իրենք ալ այժմ իրենց յատուկ ամուսնները ունին ։ Անցեալ կիրառի օրն ալ մեծ ժողովարանի մը մէջ պատիւ և ի քաջաբերութիւն 60 վիսաւորակներու՝ ինծի ծանօթ վերսիչեալ եկեղեցւոյ կղերականներէ մին իչեց Հայաստանը ու Հոյոց տաւառանքը և ներկայ քահանայ մեծ

դին վրայ պարտք դրաւ որ Հայաստանի համար աղօթելէ չը դադարին։ Արդ՝ քանի մը շաբաթ առաջ լսեցի որ Սկովտիայ ինվերնէն քաղաքին մէջ վարժուհի մը արձակուրդի մի քանի շաբաթներու պահուն համալսարանի համար աշակերտ պատրաստելով իւր վատարկած համետ դրամէն մէկ ոսկին հայ կարմիր խաչի հանդանա- կութեան խրկեր է պարագայներէս մէկին միջոցաւ։ Վստահ եմ որ ասոր նման շատեր կը գտնուին ոչ միայն Միացեալ Թագաւորութեան մէջ, այլ քաղաքակիրթ աշխարհի ամէն անկունները և նոյն իսկ Պերմանիայ և Աւստրիա-Հունգարիայ մէջ, որոց հետ դաշնակից ըլլալու քողին տակ թուրքիան որոշեց թողուլ պատմութեան մէջ իրեն համար ամօթալի անունը որ սերունդէ սերունդ յաւիտեան առնէ՝ քիչ մասկ պիտի մնայ, նոյն իսկ Մուհամմէտի օրէնքին հետեւողն, բուն կողմէ։ Թող չը կարծեն թուրքերը թէ իրենց դաւաճանութիւնը, հակամարդկային անուր և անօրինակ քառմանքի ոճրագործութիւններու շարքի մէջ կերպը չեն գիտցուած և կամ կը գտնուի մարդու կերպարանքը կրող բանասիր էակ մը որ անոնցմէ անհրաժեշտ չը ստեղծուի կամ զանոնք սաստիկ արհամարհելով չար համարէ։

Յետագայ տողերով կը թարգմանեմ համառոտապէս Times-ի և ընդարձակօրէն «Տէլի Եւրոպ»-ի մէջ հրատարակուած մի պարբերութիւն որ կը պարունակէ նաեւ Նորին Շրջադարձութեան Գանձը պարբերի Արքեպիսկոպոսի մի նամակը որ է հանդիսաւոր արտայայտութիւն մը ոչ միայն աշխարհածաւալ Անկլիքան Եկեղեցւոյ լուսն զգացմանց, այլ նաեւ Անգլիոյ ընդհանուր քրիստոնէութեան և ամբողջ մարդկութեան Եպիսկոպոսի մը խնդրանքը Հայոց համար։

«Երանի թէ կըստըմթօնը կենդանի բլրար, դորձադուրդ սարսափներուն վրայ աշխարհը արթնցնելու համար» ըստ Գրոսլի (Crossley) եպիսկոպոսը որ ասկէ առաջ Քլանտի (Auckland) եպիսկոպոսէն Մանուէլը զատառի Նիւրթըրթ քաղաքին մէջ Հայոց բնակչութեան վրայ խօսած պահուն։ «Արդեօք կրնա՞ք ձեր աչքին առջև գոյութեան բերել» ըսելով հարցոյց, «Թէ մենք այստեղ ապահովութեամբ և երջանկութեամբ նրա տան պահուն» աշխարհիս ամէնէն Ռիստոնեայ ազգը, այն ազգը որ ամէնէն առաջ Յիսուսի Քրիստոսի կրօնքը ընդունեց, այսօր բնակչութեան վրայ է։ Աշխարհի առջև ցուցադրուած ամենատեղի պատկերն է այս։

Հայերը կոչւած ուր որովհետեւ Երիտասարդ-Թուրք կուսակցութիւնը անոնց մէջ գտնուող ամէնէն աւելի ձեռնհաս, ամենէն աւելի կըրթութեամբ մշակուած և առևտուրի

համար ամենէն աւելի կարող ժողովուրդէն հաղորդելու զից։»

Լանտաֆի (Llandaff) եպիսկոպոսը որ ժողովին կը նախագահէր, կարգաց Գանդըրպըրիի Արքեպիսկոպոսէն որ Անգլիոյ կաթողիկոսի աստիճանը ունի, զրկուած հետեւեալ նամակը, որ ընդունողը Մանուէլը (Mr. Masterman) Arnold Toynbee-ի յորինած տետրակին հետ միասին խրկած էր իրեն նախագահին։

Lambeth Palace, S. W., 17 Նոյ. 1915 Սիրելի իմ Մանուէլը, Լորտ Պրայի (Լորտերու Խորհրդարանին մէջ ըրած) հառախօսութիւնը իւր նախարան անհնարով հրատարակուած գրքովը՝ որ Հայերի կրած խժոժութեանց մասին կը խօսի, կարելի եղածին չափ շրջաբերութեան մէջ զննելով, գիրք մը որ այդ շարքերը, անդթութիւնները և զրկանքները յիշելով իրողութիւնները յատկօրէն և ճշգրտութեամբ կը նկարագրէ, հանրութեան ծառայութիւն մը կը մատուցանես ըստ իմ կարծեաց։ Եթէ մենք իւր պատե-րազմով մի պետութիւն անկարող ենք այս խնդրին մէջ ազգու գործ մը կատարելու, դա՛նէ կրնանք մեր ծառայողին ճիշդ ի գործ դնել որպէս զի ոչ պարտադրուող ազգերն այստեղ կալի իրողութեանց առջև արթննան։ Կը փափաքեմ ոչ միայն ներկայ դարհուրանքի շարունակութիւնը անկարելի ընել, այլ և կը փափաքեմ ապագայ տարիներու մէջ ալ անոնց մերթ մերթ կրկնութիւնը արդիւնէր։ Դէպի այս կէտ նպատակին յառաջանալու համար ինչ ջանք որ ընենք, արժանի է։ Ես ամէն յարմար առիթէ օգտու քաղելով, ասոր վրայ ուշադրութիւն պիտի հայցեմ ու հրաւիրեմ, և պարտք պիտի գտնեմ արանց ու կանանց վրայ որ Թուրքերու ձեռամբ և, ըստ երեւոյթից, իրենց գերմանացի դաշնակցաց հաւանութեամբ կատարուած համառարած և կազմակերպուած անօրէնութեանց ճշմարիտ իմաստն ու նշանակութիւնը կըսեն։

Մեծ քոյր, յոյժ հուսադաւ, Randall CANTUAR (Ռանտու Գանթուար) Հարկ է նախ դիտել որ Մանուէլը Մանուէլը Մանուէլը նախարարութեան գահէին մէջ տարիներով կարեւոր պաշտօններ կատարեց և վերջիվերջոյ զբաղւելով ընդարձակ և փայլուն տեսութիւն մը ըրած է Նոյնիմեր 20-ի Nation (Նէշն) շաբաթաթերթին մէջ։

(Շարունակելի) Կ. ՅԱՆՈՐԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱՆՄԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սալմիկ զրկուած Ֆրանսական և անգլիական զօրաւորակները որոնց նպատակն էր երթալ սերպ զօրաւորակին հետ միանալով անոնց գործակցիլ և ասոր համար ալ Սալմիկէն սերպական հողը մանկով յառաջացած էին, հիմա քանի որ սերպ զօրաւորակը Սերպիաէն քաշուած է Ալպա-Դաի կողմը և Ֆրանսացիներին ու Անգլիացիներին Պարկարիտի սահմանամերձ գծով յառաջացուած անհաշտակ և աւերաբ կը դառնայ, Ֆրանսական ու անգլիական զօրաւորակները կանոնադրապէս յետ կը քաշուին Սալմիկ և անոր պաշտպանողական զիւրքերը բռնելով կամ բացունեն։ աստիճանականապէս կար հաւանական արշաւանքի մը գէտ։ Դաշնակից զօրաւորակներին հրամա-նատներն այդ նկատմամբ իրենց կատարելիք գործողութիւններին ազատութեան համար Յունաստանի կառավարութեան և զինուորական սպայակալի ներկայացուցիչ գնդապետ Բալիսի հետ համաձայնութեան մը եկած կերպին։

Պուլկարները կը պարծին թէ Ֆրանսացիներին և Անգլիացիներին գէտ իրենց տարած յաղթութիւններ ստիպել են անոնց յետ քաշուիլ։ Բայց յայտնի է որ սխալ է այդ որովհետեւ դաշնակիցները, չնայելով որ իրենցմէ քառապատիկ աւելի պուլկար զօրքերի հետ գործ կուենային յաճախ, իրենց թնդանթներին ուժով չարայար պարտութեան և փախուստի մատնած էին զանոնք գրեթէ միշտ։ Իսկ Ֆրանսացի և անգլիացի զօրքերին դէպի Յունաստան արդի նահանջը ազգագիտական շարժման պահանջ մ'է միայն, դաշնակիցներին ներկայացուցիչներին փորձելով մէջ գումարած խորհրդա-ժողովի որոշման համեմատ։

Թէև Գերմանիան կը յոխորտայ թէ ինք յաղթողի դիրքին մէջ կը գտնուի այժմ, միևս կողմէ ալ իսկապէս թեան գաղափարի տարածում ընել կը ջանայ ամէն կերպով, յուսով իսկապէս զօրաւորակներն օգտուիլ իր ներկայ դիրքի մէջ։ Բայց հետզհետէ անկեր կը դառնայ որ իր յաղթական կացութիւն առերեւոյթն է միայն, տարիտէս տեղ պատերազմը զինուորական, տեսա-կան և զրամական տեսակետով ու ժառանգ դարձուցած է զինք մինչդեռ Դաշնակիցները որ ի սկզբան պէտք եղածին չափ պատրաստ չէին, հետզհետէ աւելի ուժովացած են և զէնքով ու դրամով այժմ շատ աւելի պատրաստուած են երկարատե պատերազմի մը համար։ Գերմանիայի իր լուստակին մէջ իսկապէս ինք կուզենք թողնել սկստն բարձրանալ և Պէրլինի մէջ ալ 50-000 հոգի է բազկացած ժողովուրդ մը ազմկալից ցոյցեր ըրած է պատերազմին շարունակութեան դէմ։

Թիւրքերը Պուլկարիտի ճանապարհով ազգամթերք ստացած և բազմաթիւ

գերման սպաններ կ'աօլիս գնացած լինելով, վերջին օրեր համարձակած են յարձակողական շարժումներ ընել Տարտանէլի մէջ։ Բայց Ֆրանսական զինուորական թնդանթները շուտով հանդարտեցուցեր են Թիւրքերը մեծ կորուստներ պատճառելով անոնց։

ԵՄԿԱՌՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Ար. Ա. Ար. Խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած են իրենց առջև։

Մարտէյէն զուրս զրկուած ճանապարհաւոր գնդին վրայ է. ուստի հաշի գիւրուած համար կը նշանակենք թէ Մարտէյի մէջ ծախուելու գինը և թէ փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գինը (Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած են)։ Արժէքը կանխիկ չստացած գիրք չըրկուի։ Արձանագրուած (recommandé-registré) ծրարով ստանալու գինը պէտք է 25 անգամ աւելի զըրկեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 փութն աւելի պէտք չէ կռնէ։

Ընտիր Հայկազունք պատկերադարձ. Գ. Կ. Կ. 2 ֆ. և 50 անգամ. (3 ֆ.)

Հ. Գ. Ջարհանէլեան Պատմութիւն հայկական սպազուրութեան, սկզբնաւորութեան մինչ առ մեզ. 130 (1,50)։

Հայ միտքը (Անուանի հայ գրագէտներին նշանաւոր փառքերէն կազմուած հաւաքածոյ մը)։ Երկրորդութիւն Հ. Ս. Երեմեանի 2 ֆ. և 60. (ճ. 3, 20)։

Հայ մամուլը 15 տարւան մէջ (1894-1908)։ Ա. Մ. Պատմութեան (Հայ թերթերէ շատերի խմբագիրներին և յոգևածագիրներին պատկերները գրուած են այն գրքի մէջ 1,25 (1,50)։

Հ. Ա. Գանաքճեան. — ԲԱՌԻՐԻ ԳԱՂԱՂ. — 2 Ֆ. և 40. և 40. և 40. և 40. 1914։ Գին 1 ֆ. 10 (1,20)։

(Գրքանի փոքրագիր բառարան մ'է 710 երեսներէ բաղկացած, աժանագին, և Ֆրանսերէն գրեթէ բոլոր գործածական բառերը պարունակող, վերջը գրուած է նաեւ անկանոն բայերի խմբադասութիւն)։

Հ. Ա. Գանաքճեան. — ԳՐԱՄԱՐԻՐ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ-ԳԱՂԱՂ. 1914։

Մանր տնտեսական մաթեմատիկական թեմա 360 երեսներէ բաղկացած բառարան մ'է որ 5,000-ի չափ բառ կը պարունակէ և վերջն ալ ընտանեկան կարգ մը խօսակցութիւններ գրուած են, Ֆրանսական բացատրութեան ոճերին ծանօթացու-նելու համար) 1 ֆ. 05 (1,10)։

Եզրվրոս (Յայն երեւիլ տառապատիւն կենսագրութիւնը և իր 300է աւելի խմատակ, զբօսայգի և կրթող տառակները կը պարունակէ։ Ամէն մէկ տառակի վրայ անոր բարդական իմաստը գրուած է թէ՛ զրաբար և թէ՛ աշխարհաբար երկու տող տառաւորով, առաւել տալի ալ աշխարհաբար գրուած խրատական բացատրութիւն մը և զրաբար 8 տող տառաւոր։ Առաւելները բացատրող բազմաթիւ պատկերներով զարդարուած է։ Կը բաղկանայ 540 երեսներէ, բայ ի պատկերներին յատկացուած երեսներէն Գ. Կ. Կ. 2 ֆ. և 30 անգամ. (2,60)։

ՏՆՈՐԷ. — ՈՐԻՆԴԻՐ
ՓՈԽՈՒՄԻ ԳԱՂԱՂ
ՍԿՐՍԷՆ

Հայերէն Տպարար Մ. Փարպեղյանի
Le Gérant : François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi